

СУЧАСНІ ПІДХОДИ РЕГІОНАЛІЗАЦІЇ СВІТУ

Проблема регіоналізації світу є актуальною у наш час, оскільки картина політичної карти світу стрімко змінюється. Активно відбуваються як кількісні (приєднання відкритих земель; територіального поділу у зв'язку з воєнними діями, об'єднанням чи розпадом держав, передачею або обміном певних територій; збільшенням чи зменшенням площ суходолу приокеанічних держав), так і якісні зміни (виникненням міждержавних політичних союзів та організацій, прийняттям нової форми державного устрою, суспільно-економічні формації) на політичній карті світу, що впливає на виділення тих чи інших історико-географічних регіонів.

Метою даної статті є обґрунтування варіативних підходів до регіоналізації світу та виділення найдоцільнішої на сучасному етапі розвитку історико-географічної типологізації регіонів світу.

Історико-географічний регіон — сукупність країн, яким притаманні спільність природних умов, фізико- та економіко-географічного положення, господарської діяльності, історії і культури народів, а також близькість рівня соціально-економічного розвитку[1].

При виділенні тих чи інших історико-географічних регіонів враховуються: характер розселення тамтешніх мешканців і способи освоєння ними території, ступінь збереженості ними комплексів традиційної культури й особливості їхнього менталітету. Підставою для виокремлення таких регіонів є наявність:

- а) ознак, які характерні саме для цих територій;
- б) внутрішніх регіональних елементів та системних зв'язків між ними.

В основу регіоналізації покладені природно-географічні(ландшафтоутворюючі), економічні, політичні, етнічні ознаки.

Насамперед беруться до уваги відмінності в соціально-економічному й політичному розвитку, територіальній організації, мовні та конфесійні орієнтації.

На сучасному етапі розвитку регіональної економічної та соціальної географії світу не існує єдиного уніфікованого підходу щодо виділення історико-географічних регіонів світу.

Проаналізувавши праці відомих вчених, таких як: І.О. Родіонова, Б.П. Яценко, П.О. Масляк, Я.Б. Олійник, А.В. Степаненко, В.П. Максаковський, ми не знайшли єдиного підходу до виділення макрорегіонів світу. В таблиці 1 «Сучасні підходи регіоналізації світу» висвітлені основні принципи поділу світу на регіони [1].

Частина світу, континент	І.О. Родіонова	Б.П. Яценко	П.О.Масляк, Я.Б. Олійник, А.В. Степаненко	В.П. Максаковський
<i>Європа</i>	1.Західна; 2.Центральна і Східна.	1.Західна; 2.Центральна; 3.Східна.	1.Північна; 2.Південна; 3.Західна; 4.Східна.	1. Середня; 2. Південна; 3. Північна; 4. Східна;
<i>Азія</i>	1. Південно-Західна; 2. Південна; 3. Південно-Східна; 4. Центральна і Східна.	1. Північна; 2. Центральна; 3. Південно-Західна; 4. Південна; 5. Південно-Східна; 6. Східна;	1. Південно-Західна; 2. Південна; 3. Південно-Східна; 4. Східна і Центральна	1. Південно-Західна; 2. Південна; 3. Південно-Східна;
<i>Африка</i>	1. Північна; 2. Західна і Центральна; 3. Східна; 4. Південна.	1. Північна; 2. Тропічна та Південна.	1. Північна; 2. Західна і Центральна; 3. Східна і Південна.	1. Північна; 2. Західна; 3. Центральна; 4. Східна; 5. Південна.
<i>Америка</i>	1. Північна; 2. Карибські країни: 2.1. Мексика; 2.2.Центральна; 2.3.Вест-Індія; 3. Південна: 3.1.Андські країни; 3.2. Ла-Платські країни.	1. Англо-Америка; 2. Латинська.	1. Північна; 2. Центральна; 3. Південна.	1. Північна; 2. Латинська: 2.1 Мексика; 2.2. Центральна; 2.3. Вест-Індія; 2.4. Північний схід Південної Америки; 2.5. Країни басейну Ла-Плати; 2.6. Андські країни.
<i>Австралія та Океанія</i>	1. Австралія; 2. Океанія.	Австралія та Океанія.	Австралія та Океанія.	Австралія та Океанія.

Таблиця 1. Сучасні підходи регіоналізації світу

Організація Об'єднаних Націй пропонує власну геосхему макрорегіонів(рис 1).

Схема зроблена задля статистичного аналізу і складається з макрогеографічних регіонів, на які поділені материки. в межах цього розбиття поділ на менші географічні регіони, а також вибрані економічні та інші угруповання, дозволяє здійснювати детальний аналіз. Статистичний відділ ООН зауважує, що «віднесення країни чи території до тієї чи іншої групи зроблене, щоб полегшити статистичну обробку, а не за політичними чи якимись іншими мотивами» [4].

Африка	Америка	Азія	Європа	Океанія
↓	↓	↓	↓	↓
1. Східна Африка	1. Латинська Америка і Кариби	1. Центральна Азія	1. Східна Європа — ООН включає Північну Азію (азійську частину Росії) в цей субрегіон	1. Австралія і Нова Зеландія
2. Центральна Африка	• Південна Америка • Карибський • Центральна Америка	2. Східна Азія	2. Північна Європа	2. Меланезія
3. Північна Африка		3. Південна Азія	3. Південна Європа	3. Мікронезія
4. Південна Африка	2. Північна Америка	4. Південно-Східна Азія	4. Західна Європа	4. Полінезія
5. Західна Африка		5. Західна Азія		

Рис. 1. Геосхема ООН

На перший погляд відміни є незначними, але вони мають суттєве значення для формування сучасної політичної карти світу. Однією з найсуттєвіших проблем поділу світу є віднесення Росії до певного регіону: $\frac{1}{3}$ площі країни розташована в Європі, а $\frac{2}{3}$ – в Азії, що породило тривалу суперечку, яка триває й нині, якою ж країною слід вважати Росію.

За деякими джерелами Росію (включаючи її європейську частину)

розглядають як окремий історико-географічний регіон Північної Азії, інші дослідники пропонують включати до регіону Північна Азія лише азіатську частину, а європейську частину розглядати у складі Східної Європи. За шкільною програмою європейську частину Росії взагалі розглядають як окремий історико-географічний регіон Східна Європа, що є на нашу думку не доцільним.

Одним з важливих питань є виділення такого історико-географічного регіону як Західна Європа. За І.О. Родіоною та Б.П. Яценко в межах історико-географічного регіону окремо виділяють такі субрегіони як: Північна Європа, Середня Європа та Південна Європа.

Зазначені субрегіони є самобутніми та відрізняються як за історичним і культурним розвитком, так і за соціально-економічними показниками, тому в межах Європи можлива така регіоналізація як: Західна Європа, Північна Європа, Південна Європа, Південно-Східна Європа та Східна Європа.

Наступне проблемне питання, яке постає під час поділу на історико-географічні регіони частини світу Азія, є виділення країн Закавказзя як окремого історико-географічного регіону.

Згідно вище зазначеним підходам, країни Закавказзя розглядають як субрегіон Південно-західної Азії, але опираючись та аналізуючи історичні, культурні, соціально-економічні та політичні критерії розвитку країн доцільно зауважити, що Закавказзя має право існувати як самостійний історико-географічний регіон.

Досить різноманітну регіоналізацію можна спостерігати й в Америці, адже ідеологічний підхід, який не повністю відповідає сучасним соціально-економічним і суспільно-політичним реаліям, зберігається подекуди й нині. Культурологічні чинники є підставою для виділення *Латинської Америки* – регіону, що охоплює країни Америки, в яких сучасна офіційна мова сформувалася на основі латинської, та *Англо-Америци* – регіону, де переважає англійська мова.

Проаналізувавши всі вище зазначені підходи та врахувавши перелічені проблеми, ми пропонуємо розглядати історико-географічні регіони на макрорегіональному рівні за такою схемою (рис.2):

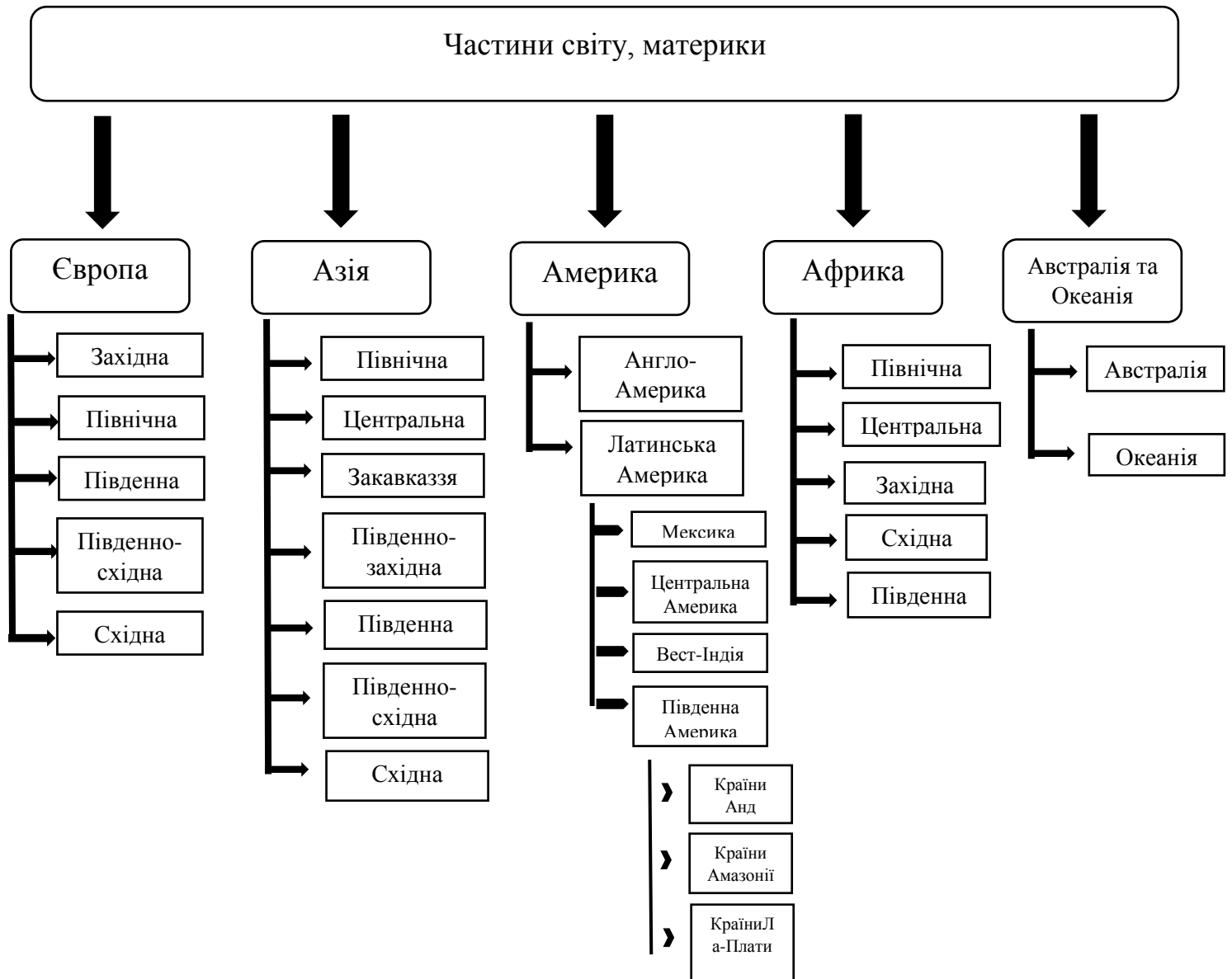

Рис. 2. Схема регіоналізації світу

Література:

1. Безуглий В.В., Козинець С.В. Регіональна економічна і соціальна географія світу / В.В. Безуглий, С.В. Козинець. — К.: Академія, 2007. — 688 с.
2. Масляк П.О. Країнознавство / П.О. Масляк. - К.: Знання, 2008. - 292 с.
3. Родионова І.А., Бунакова Т.М. Економічна географія / І.А. Родионова, Т.М. Бунакова. – М.: Московський лицей, 1998. – С.6–80.

4. Composition of macro geographical (continental) regions, geographical sub-regions, and selected economic and other groupings[Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://unstats.un.org/unsd/methods/m49/m49regin.htm>